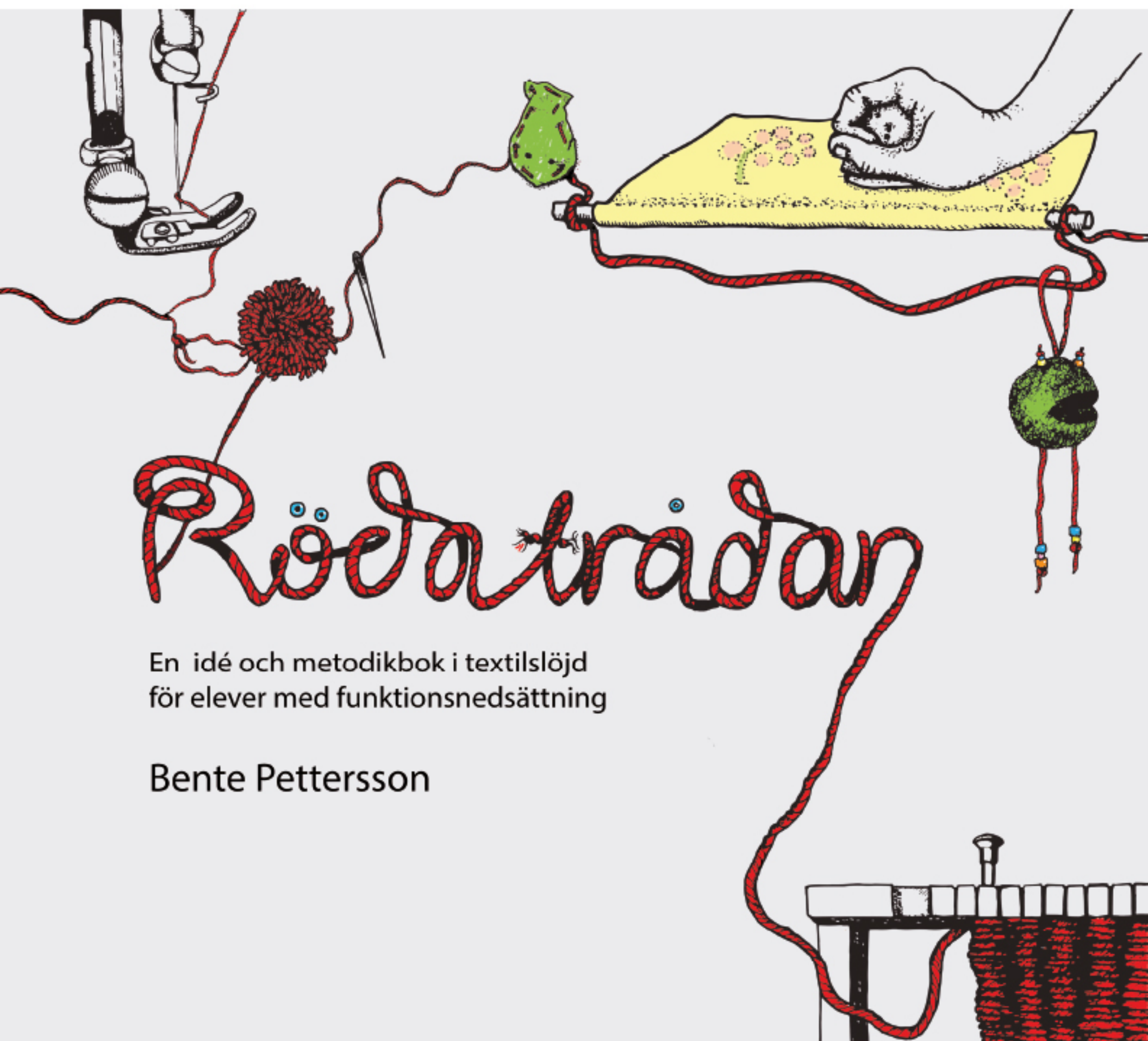

Riöda trådan

En idé och metodikbok i textilslöjd
för elever med funktionsnedsättning

Bente Pettersson

Eleven och elevens arbete

Planering av elevens arbete

När läraren planerar elevernas arbeten i textilslöjden är det viktigt att ta hänsyn till den enskilda elevens förutsättningar och behov av utveckling. Genom att ställa följande frågor kan läraren få fram vad som är relevant för eleven:

- Vad behöver just den här eleven träna?
- Vilken funktionsnedsättning har eleven?
- Vilka intressen har eleven?

Utifrån elevens förutsättningar kan läraren välja mellan många olika arbetssätt och material. Det är viktigt att eleven får arbeta på olika sätt för att träna båda sina händer, finmotorik och grovmotorik i till exempel armar och handgrepp.

I "Läroplan för grundskolan 2011", s.15, anges att eleven ska "utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga". Därför är det viktigt att se elevens potential och inte låta funktionsnedsättningen utgöra ett hinder. Fokus bör ligga på vad eleven ska arbeta med för att nå målen och hur arbetet ska anpassas för den enskilda eleven.

Det är viktigt att eleven upplever sitt arbete som en del av en större helhet. Den pedagogiska utmaningen ligger i att skapa de röda trådar som lyfter fram elevarbetet i det avseendet. Eleven behöver se sitt arbete som en del av sin individuella utveckling och som en del i gruppens gemensamma arbete.

I det senare fallet gäller det att skapa delaktighet trots att eleverna arbetar med individuellt anpassade arbeten. Det kan ske t.ex. genom att arbeta med teman eller att hela gruppen arbetar med samma hantverksteknik där svårighetsgraden anpassats för respektive elev. Utställningar fyller här en viktig roll, se nedan avsnittet "Utställningar och vernissage".

Funktionsnedsättning, självständighet och betygssättning

På grund av sin funktionsnedsättning kan vissa elever inte självständigt komma med egna idéer eller planera sitt arbete. För dessa elever är det inte möjligt att "välja och planera tillvägagångssätt för slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter" som läroplanen anger ("Läroplan för grundskolan 2011", s.104). När så är fallet är det viktigt att låta den enskilda eleven göra så många egna val som möjligt.

För en del elever består valet i att välja mellan två färger på garnet, medan andra kan välja fritt bland garnerna i garnskåpet. Vissa elever behöver se förlagorna för att kunna välja mellan två arbeten. Medan andra kommer med egna idéer och planerar sitt arbete självständigt. Det viktiga är att eleven får möjlighet att utvecklas utifrån sin förmåga.

För de elever som har svårt att planera underlättar det om det finns en tydlig struktur för inläring. I nästa kapitel beskrivs hur eleven kan få både stöd och utvecklas med hjälp av en tydlig struktur i sitt arbete.

När det gäller betygssättning för elever som t.ex. har svårt att välja eller planera på grund

av sin funktionsnedsättning så finns det en undantagsregel som gäller enligt skollagen.

"Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen enligt 22 och 23 §§ bortses från enstaka delar av de kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 6 eller 9. Med särskilda skäl avses funktionsnedsättning, utom elevens utvecklingsstörning, eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav. Utvecklingsstörningen får dock beaktas om det finns synnerliga skäl" (Lag (2011:876), Skollagen 11 kap. 23 a §).

Enligt undantagsregeln kan alltså läraren vid betygssättning bortse från kunskapskravet att "eleven ska kunna välja och planera tillvägagångssätt för slöjdarbetet" för till exempel elever med diagnosen autism.

Slöjdarbeten istället för övningar

Det är viktigt att det blir ett resultat av elevens arbete. Det är inte utvecklande för eleven att bara göra övningar. Naturligtvis har alla delar i en arbetsprocess sitt värde men de bör utformas så att eleven ser ett konkret resultat.

Det är många moment eleverna behöver träna på. Istället för att göra övningar utför eleven arbeten som resulterar i ett slöjdföremål. Det gör att eleven känner trygghet och tillfredsställelse i att "formge och framställa föremål i olika material med lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker" är ett av målen i ("Läroplan för grundskolan 2011", s.104).

Slöjdarbeten inom olika hantverkstekniker presenteras i delen "Tekniker". Arbetena är utformade efter olika svårighetsgrad och tränar de moment som ingår i respektive hantverksteknik.

Utveckling och dokumentation

Eleven bör få direkt återkoppling på sitt arbete. I slutet av lektionen kan lärare och elev tillsammans gå igenom vad eleven gjort och hur det gått. Det gör att eleven genast får en bekräftelse på sin kunskap och ökad tilltro till sin egen förmåga. Eleven får på så sätt en möjlighet att undersöka och reflektera över sitt slöjdföremål.

Utvecklingen i elevens kunskap kan åskådliggöras med hjälp av matriser som läraren gör baserat på kursplanen. Det gör det möjligt att bedöma hur eleven ligger till i förhållande till målen och vad eleven behöver träna mer på. Matriserna underlättar också i lärarens samtal med eleven eller när läraren visar hur eleven utvecklats. Så att eleven "upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt" ("Läroplan för grundskolan 2011", s.15).

Varje elev har en egen slöjdpärm för dokumentation av elevens arbeten, en slöjdportfolio. Dokumentationen utgörs av fotografier och texter som visar hela arbetsprocessen från idé, genomförande till det färdiga arbetet.

Eleven eller läraren skriver om elevens arbete i slöjdportfolion. Med lite stöd kan eleverna berätta ganska detaljerat om sitt arbete. På det här sättet kan eleven "undersöka och reflektera över slöjdföremål utifrån kvalitet, form och funktion" ("Läroplan för grundskolan 2011", s.104). I och med dokumentation får eleven också en möjlighet att träna de ämnesspecifika orden som förekommer i textilslöjden.

Många elever tycker om att sitta och titta i sin slöjdportfolio. Det skapar tillfälle för ett spontant samtal mellan lärare och elev, om vad, hur och när eleven gjorde arbetet. Eleven blir bekräftad och uppmuntrad till fortsatt arbete i slöjden.

Slöjdportfolion och matrisen följer med eleven till högstadiet så att de röda trådarna i elevens arbete fortsätter även vid byte av skola.

Skapa struktur i elevens lärande

Många elever i särskolan behöver en tydlig struktur i sitt lärande. Det kan vara svårt för eleverna att se arbetsgången, att följa en arbetsbeskrivning eller veta när ett arbete är färdigt. En tydlig och konkret struktur underlättar för eleven att förstå sitt arbete.

Färdigt?

Eleven behöver veta när arbetet är färdigt. I det ligger att se målet för det egna arbetet. Att visa ett färdigt arbete kan underlätta för eleven men det kan också göra eleven låst vid förlagan. Därför är det en avvägning om förlagan visas eller inte.

Arbetsgången

En elev kan under en lektion arbeta med flera olika arbeten. När så är fallet måste eleven bestämma i vilken ordning de utför sina arbeten. Att planera är svårt bl.a. för elever som har autism. De behöver få veta hur arbetsgången under lektionen ser ut. Med hjälp av ett bildschema och korgar kan arbetsgången göras tydlig och konkret för eleven.

Korgar och bildschema som markerar arbetsgången för eleven.

Eleven har sina olika arbeten i korgar. Korgarna är märkta med var sin bild. Motsvarande bild finns på ett bildschema som visar arbetsgången. På så sätt kan eleven se i vilken ordning olika arbeten utförs.

I stället för bilder kan färger eller knappar ange ordningen. Hur mycket eleven bör göra på varje enskilt arbete kan läraren visa genom att göra markeringar i arbetet, t.ex. hur långt en elev syr i ett arbete.

Sista bilden i bildschemat kan ange att eleven och läraren ska prata med varandra. Det ger möjlighet för läraren att ge en direkt återkoppling på elevens arbete. Under det här samtalet går läraren och eleven tillsammans igenom vad eleven gjort i de olika korgarna under lektionen. Eleven kan till exempel ha valt färger, vävt eller sytt på symaskin. En del elever kan behöva stöd för att samtala kring sitt arbete medan andra kan berätta fritt. Slöjdarbetena är individuellt anpassade till eleven både i antal och i svårighetsgrad.

Arbetsbeskrivning

I textilslöjd ingår att kunna utföra ett arbete efter en arbetsbeskrivning. Elever har olika förutsättningar och arbetsbeskrivningarna måste anpassas efter det.

Den enklaste formen av en arbetsbeskrivning är en bild av det arbetsmoment som eleven utför. Det kan till exempel vara en bild på knappnålar eller ett strykjärn.

Nästa svårighetsgrad är en arbetsbeskrivning som består av en sekvens av bilder. Varje bild visar ett arbetsmoment, till exempel tyg-knappnålar-klippa. Självtändigheten ökar när eleven på egen hand kan utföra flera arbetsmoment efter varandra.

Bilden bör också innehålla ordbilden. Det ger eleverna en möjlighet att träna på ordbilden och underlättar i övergången till att läsa enklare text.

Slöjdord och spel

Av kursplanen framgår att elever ska "ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att använda ämnesspecifika ord, begrepp och symboler" ("Läroplan för grundskolan 2011", s.104). Med hjälp av olika slöjdspel skapas intresse för de ord som används i slöjden. De sex olika spelen bygger på ett gemensamt basmaterial för specifika slöjdord. De olika spelen gör träningen av slöjdorden mer variationsrik och lustfylld.

Basmaterialen består av 16 olika slöjdbilder. Varje bild är ett fotografi av ett föremål som används på slöjdlektionerna. Basmaterialen motsvarar 16 specifika slöjdord. I varje spel ingår de 16 slöjdbilderna.

I alla spel ingår slöjdkort. Ett slöjdkort visar en slöjdbild. I ett par spel ingår också brickor. Brickorna visar flera slöjdbilder. Ett av spelen innehåller textremsor. Textremsorna består av enstaka slöjdord eller korta meningar med slöjdord.

Spelen kan lätt skiljas från varandra i och med att baksidan på kort respektive brickor har olika färg för olika typer av spel. Spel av samma typ delar en uppsättning av kort. Följande slöjdspel finns:

- Hitta bilden! (slöjdkort - blå baksida)
- Sortera ord och bild (slöjdkort och textremsor - blå baksida)
- Lika på lika (slöjdkort med dubbletter - röd baksida)
- Memory (slöjdkort med dubbletter - röd baksida)
- Bildlotto (brickor och slöjdkort - grön baksida)
- Bingo (brickor och stora slöjdkort - gul baksida)

Spelen presenteras nedan efter stigande svårighetsgrad.

Bilden visar de 16 specifika slöjdkort som ingår i alla spel.

Figurer av garnbollar

Igelkott

Den här igelkotten har en kropp av en garnboll i olika bruna nyanser. Huvudet är gjort av brun kartong. Varför inte göra en hel igelkottfamilj?

- Börja med att göra mallarna, se "Boll av garn" ovan.
- Eleven gör en garnboll i olika bruna nyanser.
- Eleven eventuellt läraren ritar av mallen till igelkottens huvud på kartong och klipper ut den.
- Eleven eller läraren formar kartongen till en strut och limmar ihop den. Håll ihop struten med en tejpbit medan den torkar.
- Eleven limmar fast garnbollen på strutens flikar. Håll ihop igelkotten med en lång tejpbit över garnboll och nos medan den torkar.
- Eleven limmar fast ögonen. Till sist målar eleven igelkottens nos med en tuschpenna.

Kyckling

Mallen till kycklingens garnboll består av två delar. Den ena delen är en cirkel med hål i och den andra delen är en kyckling med hål i.

- Eleven eventuellt läraren ritar av mallarna på kartong.
- Eleven klipper ut mallarna och lägger dem ovanpå varandra.
- Eleven eller läraren mäter längden på garnet. Det ska vara en dubbel armlängd.
- Eleven klipper garnet och trär ryanålen. OBS! Använd dubbelt garn.
- Eleven virar garnet runt mallen tills mallens hål är nästan fyllt.
- Eleven eller läraren klipper upp garnet mellan kycklingmall och cirkelmall.
- Knyt kycklingen med dubbelt bomullsgarn och tag bort cirkel mallen. Det dubbla bomullsgarnet blir också kycklingens hänge.
- Eleven skakar bollen och klipper den jämn.
- Eleven målar näbb och ögon.